

PLEASE NOTE! THIS IS PARALLEL PUBLISHED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE

To cite this Article: Niinistö-Sivuranta, S. & Seppälä, H. (2015) Puhetta ja ajatuksia – yksilön ajattelusta yhteisölliseen toimintaan. AMK-Lehti / UAS Journal 2.

URL: https://arkisto.uasjournal.fi/uasjournal_2015-2/niinisto-sivuranta_seppala.html

Puhetta ja ajatuksia – yksilön ajattelusta yhteisölliseen toimintaan

Susanna Niinistö-Sivuranta, vararehtori, FM, KT, Laurea-ammattikorkeakoulu, susanna.niinisto-sivuranta@laurea.fi

Hannele Seppälä, asiantuntija, KT, Arene ry, hannele.seppala@arene.fi

Johdanto

Oman osaamisen ilmaisu ja vuorovaikutus muiden osaajien kanssa ovat työelämässä merkittäviä ja kriittisiä osaamisasia, jotka vaikuttavat yksilön urapolkuun. Pohdimme tässä artikkelissa, miten opinnoissa voidaan tukea opiskelijaa ilmaisemaan ajatuksiaan ja omaa osaamistaan. Pohdimme myös, millaisia asiantuntijuuden kehittymisen kannalta tärkeitä ajattelun valmiuksia ja vuorovaikutusosaamista koulutuksen pitäisi tuottaa. Tuomme esille, miksi korkeakoulutuksen aikana tulisi jokaisen opiskelijan kohdata haastavia viestintätilanteita, joissa omat ajatukset ja ideat saa tuoda toisten arvioitavaksi luottamuksellisessa ilmapiirissä.

Yhä edelleen korkeakoulussa vallitsee usein oppimiskulttuuri, jossa opiskelija kuuntelee ja vastaanottaa, kun pitäisi pyrkiä yhä vahvemmin opiskelijan aktiiviseen toimijuuteen ja opettajan roolin vahvistamiseen oppimisen valmentajana ja innostavan vuorovaikutuskulttuurin synnyttäjänä. Opiskelijankin odotus korkeakouluopiskelusta voi olla hyvin perinteinen ja opettajan roolia tiedon jakajana korostava. Yhteisöllisen oppimisen perustana on hyvä, toimiva kommunikaatio.

Oppimiskulttuuri rakentaa tai tukahduttaa vuorovaikutuksen

Oppimiskulttuurin ja opiskelijan oppimisympäristön rakentumisessa korkeakoulun opetuksessa vallitsevilla tavoitteilla, arvoilla ja tietokäsityksillä on iso merkitys. Opetuksen tavoitteet, arvot ja tietokäsitykset ovat usein sidoksissa koulutusala- ja tieteenalakohtaisiin kulttuureihin ja tietorakenteisiin. Alakohtaisia eroja voidaan tarkastella jakamalla tieteenalat neljään kategoriaan, joita ovat ”kovat puhtaat tieteet” (luonnontieteet), ”pehmeät puhtaat tieteet” (humanistiset tieteet ja yhteiskuntatieteet), ”kovat soveltavat tieteet” (tekniikan alat) sekä ”pehmeät soveltavat tieteet” (soveltavat yhteiskuntatieteen alat). Tämän luokittelun mukaisesti useat korkeakoulupedagogiikan tutkijat (esim. Neumann ym., 2002, Lindblom-Ylänne ym., 2006) ovat tuoneet esiin eri koulutus- ja tieteenaloilla vallitsevia käsityksiä tiedosta ja osaamisesta sekä eri aloilla edellytettävistä ajattelun taidoista.

Tutkimukset osoittavat, että erityisesti ”pehmeillä” aloilla opiskelijoiden oppimisympäristössä korostuvat luovuuden ja kriittisen ajattelun arvostus. Näillä aloilla opiskelijoita myös usein rohkaistaan tulkitsemaan ja arvioimaan teoreettisia näkökulmia sekä ilmaisemaan omia mielipiteitään. Opiskelijoiden oppimisympäristön laajentuessa tutkimus- ja kehittämistoiminnan projekteihin tulee tutkimus- ja kehittämistoimintaa ohjaavista tavoitteista ja arvoista myös opiskelijoiden oppimiskulttuuriin vaikuttavia tekijöitä. (Seppälä, 2013.)

Korkeakouluopiskelija kasvaa oman alansa kulttuuriin vuorovaikutuksessa muiden kanssa oppien ja hahmottaen ammatillisen kasvun edetessä kulttuuriin kuuluvat peruskäsitteet, kielen ja käyttäytymisrutiinit. Yhteisössä sen jäsenillä on keskinäisiä sopimuksia siitä, miten viestitään ja miten käyttäytyään: Alan tyypilliset vuorovaikutuksen tavat opitaan viestintätilanteissa ja toiminnassa jo opintojen aikana. Ihmiset toimivat yhteisönsä jäseninä, ja kulttuuri ilmenee yhteisön toimintana ja kielellistyy sen sopimusten mukaisesti. Yksilön, yhteisön, interaktion, kielen ja kulttuurin suhde on hyvin moniulotteinen. Yhteisön jäsenenä jokaisella yksilöllä on interaktio-, kommunikaatio- ja viestintätarve. (Kaikkonen 1995, 31.)

Kriittistä työelämässä tarvittavan vuorovaikutusosaamisen ja ajattelun kehittymisen kannalta on korkeakoulun tiedon jakamiseen ja avoimeen kommunikointiin liittyvät piirteet. Erityisen kriittistä ammatillisen kehittymisen kannalta on, millaisessa ympäristössä ja ilmapiirissä tietoa jaetaan tai jätetään jakamatta. Oman osaamisen saattaminen työyhteisön yhteiseen käyttöön mahdollistetaan viestinnällisin keinoin. Ei ole yhdentekevää, millaisen työkuultuurin ja viestintäkäytänteet opiskelijat korkeakouluopintojen aikana kohtaavat. (Ks. myös Kostiainen 2003; Lämsä ym. 2008; Niinistö-Sivuranta 2013.)

Ajattelun valmiudet yhteisöllisen toiminnan lähtökohtana

Oman osaamisen ilmaisemisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymisen edellytyksinä ovat yksilön valmiudet tiedostaa ja tarkastella omaa osaamista ja ajattelua. Metakognitiivisten taitojen avulla yksilö voi tulla tietoiseksi omasta ajattelustaan sekä voi hallita ja säädellä aktiivisesti ajatteluprosessejaan. Metakognitiivisilla valmiuksilla ja reflektointitaidoilla on todettu olevan monenlaisia yhteyksiä myös muihin ajattelun valmiuksiin, kuten esimerkiksi loogiseen ajatteluun ja päättelytaitoihin (esim. Seppälä, 2013) ja myös yleisiin oppimisvalmiuksiin. (esim. Demetriou & Bakracevic, 2009).

Metakognitiivisten ajattelun taitojen ohella myös tietokäsitykset eli tietoa ja tietämisen luonnetta koskevat käsitykset ohjaavat opiskelijoiden ajattelua ja toimintaa. Voidaan ajatella, että tietokäsitykset ovat ikään kuin linssit, joiden läpi yksilöt tulkitsevat tietoa, muodostavat käsityksiä maailmasta ja jotka vaikuttavat yksilön toiminnan suuntaamiseen. (Hofer & Pintrich, 2002.) Osaamisen ja asiantuntijuuden kehittymisen näkökulmasta tietokäsityksillä on erityisen paljon merkitystä, sillä tietokäsitysten kehittyessä opiskelija ymmärtää, että tieto on luonteeltaan ehdollista ja kehittyvää, sen sijaan, että tieto olisi varmaa ja muuttumatonta. Opiskelija myös sisäistää, että tieto rakentuu keskenään sidonnaisista käsitteistä ja että tieto on yksilöiden ja ympäristön aktiivisen konstruoinnin tulosta, ei ulkopuolisen auktoriteetin sanelemaa. (Stromso, Bråten ja Samuelstuen, 2008.). Täten vuorovaikutteisuuden ja yhteisöllisen toiminnan näkökulmasta tietokäsitysten kehittyneisyys on avainasemassa.

Tilaa puhua ja ajatella

Opettajan rooli tiedonjakajana on ollut muutoksessa jo pitkään. Tiedonjakamista tärkeämpää on, miten opettaja järjestää oppimistilanteet opiskelijoiden oppimisprosessia tukeviksi (ks. esim. Tynjälä 2000). Opettajan työn ytimessä on opiskelijan ajattelun ja tiedon rakentamisen ohjaaminen sekä reflektoinnin taitojen opettaminen ja oppimistilanteen vuorovaikutuksen ohjaaminen (Sallinen 1995, 19–20; Auvinen, 2004, 350–351). Jokaisen yksilöllisen opintopolun kulkijan tulisi vuorovaikutusosaamisen ja ajattelun kehittymisen näkökulmista päästä ja joutua opintojensa aikana ratkomaan ongelmia myös tiimeissä (Stempfle & Badke-Schaub 2002, 495; Livingston 2010, 61).

Oppimistilanteissa pitäisi olla runsaasti tilaa vuorovaikutukselle. Oppimisen kannalta on oleellista, ettei opettajan älyllinen auktoriteetti hallitse liikaa, vaan jokaista opiskelijaa tuetaan löytämään oma persoonallinen äänensä. (Hakkarainen ym. 2004, 225.) Opettajan tasa-arvoinen ja joustava statusilmaisu mahdollistaa opiskelijoiden vastuunoton oppimistilanteessa ja oppimisprosessi muodostuu aktiiviseksi ja kaksisuuntaiseksi (Laakkonen 2003, 275; Routarinne 2007, 123). Opettaja ei voi toimia pelkästään asiantuntevana esiintyjänä, vaan on yksi kommunikoojista ja ottaa vastuuta myös tiedon vastaanottamisesta ja prosessoinnista (Sallinen 1995, 19).

Integratiivisessa pedagogiikassa yhdistyvät aitoihin toimintakäytänteihin osallistuminen, toisin sanoen oppiminen yhdessä työelämän kanssa sekä käytännöllinen ja kokemuksellinen tieto,

teoreettinen ja käsitteellinen tieto sekä sosiokulttuurinen tieto. Oleellista on reflektio, jonka avulla oppimisen prosessi tehdään näkyväksi. Tällaisen integraatiivisen oppimisympäristön merkitys nousee ajattelun ja kommunikointitaitojen kehittymisen kannalta hyvin merkittäväksi (Tynjälä 2011; Niinistö-Sivuranta 2013; ks. myös Nykänen & Tynjälä 2012, 19, 23).

Vuorovaikutustyylien ero voi olla merkittävä verrattaessa formaalia oppilaitoskulttuuria ja työelämän viestintäkulttuuria. Opiskelijat kokevat korkeakouluympäristön eri tavoin kuin työelämän viestintätilanteet, koska oppilaitoksen vuorovaikutuskulttuurissa näkyy arvioinnin ulottuvuus, joka työelämän kontekstista puuttuu. (Niinistö-Sivuranta 2013; ks. myös Dannels 2000). Vuorovaikutusosaamisen kehittymisen kannalta oleellista on, että opiskelija sanoittaa omaa ammatillista kehittymistään systemaattisesti läpi opintojen, ja tuotoksia käsitellään järjestelmällisesti läpi opiskeluajan yhdessä. Omat valinnat pitää pystyä perustelemaan. Kielen avulla jäsenetään ja organisoidaan saavutettua tietoa. (Oxman 2004; Niinistö-Sivuranta 2013.)

Lopuksi

Opiskelijoiden vuorovaikutusosaamisen ja ajattelun taitojen tukemisen näkökulmasta on keskeistä tunnistaa osaamisen rakentuminen useista toiminnan ja ajattelun osa-alueista ja niiden välisistä yhteyksistä. Asiantuntijuuden kehittymistä koskevassa tutkimuksessa käsitellään usein asiantuntijaksi oppimista kolmesta eri näkökulmasta, jotka ovat asiantuntijuuden kehittyminen tiedonhankinnan kautta (knowledge acquisition), asiantuntijuus kulttuuriin osallistumisen prosessina (participation) ja asiantuntijuus tiedonluomisen prosessina (knowledge creation). (Hakkarainen, Palonen ja Paavola, 2002.) Tämän jaottelun taustalla on ajatus siitä, että asiantuntijuutta ei voida nähdä ainoastaan yksilön mielensisäisenä prosessina, vaan merkityksellistä on se, että yksilö osaa toimia vuorovaikutuksessa muiden yhteisön jäsenien kanssa sekä osaa suhteuttaa oman osaamisensa muiden jäsenten osaamiseen. (Hakkarainen, Palonen ja Paavola, 2002.)

Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena ollut opiskelijan ajattelun ja vuorovaikutuksen kehittyminen vastaa monilta osin tätä asiantuntijuuden kehittymisen määritelmää. Opettajan rooli oppimisen tukijana ja vuorovaikutuksen mahdollistajana varmistaa yksilöllisen ajattelun ja opiskelijan aktiivisuuden tiedontuottajana sekä yhteisen uuden tiedon luomisen. Opiskelijan luottamus omaan rooliin tiedon ja mielipiteiden tuottajana rohkaisee vuorovaikutukseen ja edistää yhteisöllistä oppimista. Korkeakoulujen oppimisympäristöjen kehittämisessä olisi ensiarvoisen tärkeää huomioida, että ajattelun, vuorovaikutusosaamisen ja asiantuntijaksi kehittymisen osa-alueet kypsyvät toinen toistaan tukien.

Lähteet

Auvinen, P. 2004. Ammatillisen käytännön toistajasta monipuoliseksi aluekehittäjäksi? Ammattikorkeakoulu-uudistus ja opettajan työn muutos vuosina 1992–2010. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja No 100. Akateeminen väitöskirja.

Dannels, D.P. 2000. Learning to be professional: Technical classroom discourse, practice, and professional identity construction. *Journal of Business and Technical Communication* 14, 5–37.

Demetriou, A. & Bakracevic, K. (2009). Reasoning and self-awareness from adolescence to middle age: Organization and development as a function of education. *Learning and Individual Differences*, 19, 181–194.

- Hakkarainen, K. Lonka, K. & Lipponen, L. 2004. Tutkiva oppiminen. Helsinki: WSOY.
- Hakkarainen, K, Palonen, T, & Paavola, S. 2002. Kolme näkökulmaa asiantuntijuuden tutkimiseen. *Psykologia*, 37, 6, 448–464.
- Hofer, B. K., & Pintrich, P. R. 2002. (Eds.) *Personal epistemology: The psychology of beliefs about knowledge and knowing*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc
- Kaikkonen, P. 1995. Kulttuuri ja vieraan kielen oppiminen. Osa II. Tapaustutkimus lukiolaisten saksan ja ranskan kielen ja kulttuurin oppimisen opetuskokeilusta. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.
- Kostiainen, E. 2003. Viestintä ammattiosaamisen ulottuvuutena. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Humanities 1. Akateeminen väitöskirja.
- Laakkonen, R. 2003. Muuttuva opettajuus. Teoksessa H. Kotila. *Ammattikorkeakoulupedagogiikka*. Helsinki: Edita, 273–284.
- Lindblom-Ylänne, S., Trigwell, K., Nevgi, A. & Ashwin, P. 2006. How approaches to teaching are affected by discipline and teaching context. *Studies in Higher Education*, 31(3), 285–298.
- Livingston, L. 2010. Teaching Creativity in Higher Education. *Arts education policy review* 111, 59–62.
- Lämsä, A.-M., Vehkaperä, M., Puttonen, T., & Pesonen, H. L. 2008. Effect of business education on women and men students' attitudes to responsible business in society. *Journal of business ethics* 82, 45–58.
- Neumann, R., Parry, S. & Becher, T. 2002. Teaching and learning in their disciplinary context: A conceptual analysis. *Studies in Higher Education*, 4, 405–417.
- Niinistö-Sivuranta, S. 2013. Sanoista syntyy yhteinen merkitys? Kommunikointitaidot luovassa oppimisympäristössä ja ammatillisessa kasvussa ammattikorkeakoulun visuaalisilla suunnittelualoilla. *Acta Universitatis Tamperensis* 1827. Akateeminen väitöskirja.
- Nykänen, S. & Tynjälä, P. 2012. Työelämätaitojen kehittämisen mallit korkeakoulutuksessa. *Aikuiskasvatus* 1/2012, 17–28.
- Murtonen, M. 2005. Learning of quantitative research methods – university students' views, motivation, and difficulties in learning. *Publications of University of Turku, Serie B, Humaniora*, 287. Akateeminen väitöskirja.
- Oxman, R. 2004. Think-maps: teaching design thinking in design education. *Design Studies*, 25 (1), January 2004, 63–91.
- Routarinne, S. 2007. Valta ja vuorovaikutus. Statusilmaisun perusteet. Helsinki: Otava.
- Sallinen, A. 1995. Opetus ja yliopiston tuloksellisuus. Teoksessa J. Aaltola & M. Suortamo (toim.) *Yliopisto-opetus. Korkeakouluopetuksen haasteita*. Helsinki: WSOY, 10–24.

Seppälä, H. 2013. Students' scientific thinking in higher education. Logical thinking and conceptions of scientific thinking in universities and universities of applied sciences. Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitos, Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 246. Akateeminen väitöskirja.

Stempfle, J. & Badke-Schaub, P. 2002. Thinking in design teams – an analysis of team communication. *Design Studies* 23 (5), 473–496.

Strømsø, H. I, Bråten, I. & Samuelstuen, M.S. 2008. Dimensions of topic-specific epistemological beliefs as predictors of multiple text understanding. *Learning and Instruction*, 18, 513–527.